

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ОДЕСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ІМЕНІ І. І. МЕЧНИКОВА

Економіко-правовий факультет

ЗАТВЕРДЖЕНО

Голова приймальної комісії
ОНУ імені І. І. Мечникова

проф. Вячеслав ТРУБА

«20» березня 2025 р.

**ПРОГРАМА
ФАХОВОГО ІСПИТУ**

для вступу на перший (бакалаврський) рівень вищої освіти
спеціальність 051- Економіка ОП «Економіка та правове регулювання бізнесу»
на основі освітнього ступеня молодший спеціаліст
(освітньо-кваліфікаційного рівня спеціаліста)

Схвалено на засіданні Вченої ради
Економіко-правового факультету

Протокол № 7 від «20» 03 2025 р.

ОНУ
2025

ЗАГАЛЬНІ ПОЛОЖЕННЯ

Фаховий іспит – форма вступного випробування, для конкурсного відбору осіб для здобуття ступеня бакалавр, які вступають на основі здобутого ступеня бакалавра, магістра (освітньо-кваліфікаційного рівня спеціаліста). Організація та проведення вступного випробування відбувається у порядку визначеному Порядком прийому на навчання для здобуття вищої освіти в 2025 році затвердженому наказом Міністерства освіти і науки України від 10 лютого 2025 року № 168 та зареєстрованому в Міністерстві юстиції України 26 лютого 2025 року за № 15/41360 та Положенням про приймальну комісію Одеського національного університету імені І. І. Мечникова.

Мета вступного випробування за спеціальністю «Економіка» ОП «Економіка та правове регулювання бізнесу» є перевірка рівня економічних знань, підготовленість до засвоєння економічних дисциплін, категорій економічної науки, показників розвитку економіки, які будуть вивчатися на першому (бакалаврському) рівні вищої освіти спеціальності 051 Економіка.

Вимоги до рівня підготовки здобувачів: вступники повинні мати здібності до оволодіння теоретичними знаннями і практичними навичками у сфері соціально-економічних та професійно-орієнтованих дисциплін, необхідних для здобуття наукового ступеня бакалавр зі спеціальності 051 – Економіка.

Форма фахового іспиту – тестування.

Підготовка програми фахового іспиту, розробка тестових завдань та проведення іспиту здійснюється предметною комісією економіко-правового факультету (наказ № 421-18 від 28.02.2025 р.).

1. ЗМІСТ ФАХОВОГО ІСПИТУ

Тема 1. Предмет дослідження економічної теорії

Предмет економічної теорії.

Економічні категорії та закони. Загальні та специфічні економічні закони.

Функції економічної теорії: теоретико-пізнавальна (евристична), методологічна, практична, прогностична, виховна. Економічна теорія як теоретико-методологічна основа інших економічних наук.

Тема 2. Економічні потреби, інтереси та економічна система суспільства

Сутність та структура економічних потреб суспільства. Економічні блага та їх класифікація.

Економічний закон зростання потреб. Проблема вибору як наслідок суперечності між безмежністю потреб та обмеженістю ресурсів.

Економічні інтереси. Суб'єкти та об'єкти економічних інтересів. Класифікація економічних інтересів.

Економічна система, її сутність та ознаки. Основні структурні елементи економічної системи.

Типи економічних систем. Традиційна економічна система. Ринкова економічна система. Планова економічна система. Змішана економічна система.

Тема 3. Форми організації суспільного виробництва та їхня еволюція

Натуральне і товарне виробництво: сутність, форми, етапи та умови розвитку.

Форми організації суспільного виробництва. Натуральне виробництво. Товарне виробництво та його типи.

Сутність і основні елементи суспільного виробництва. Сутність та взаємозв'язок матеріального та нематеріального виробництва.

Процес виробництва та відтворення. Види суспільного відтворення: звужене, просте, розширене.

Основні фактори суспільного виробництва (праця, земля, капітал, підприємницькі здібності й ін.) та їхній взаємозв'язок.

Технологічні можливості суспільства. Межа виробничих можливостей.

Ефективність виробництва, її сутність, показники.

Тема 4. Товар, гроші, капітал як категорії товарного виробництва

Товар і його властивості.

Закон вартості, його сутність та функції.

Функції грошей та їхня еволюція. Функціональні форми грошей.

Грошовий обіг і його закони. Визначення кількості грошей, необхідних для обслуговування товарного обміну.

Форми існування капіталу. Власний та залучений капітал. Речовий, людський, інтелектуальний та соціальний капітал. Промисловий, торговельний та позичковий капітал. Реальний та фіктивний капітал. Місцевий, регіональний, національний та транснаціональний капітал. Моральне та фізичне зношення основного капіталу. Амортизація і відтворення основного капіталу.

Тема 5. Ринкова організація економіки

Ринок як категорія товарного виробництва. Суть ринку, об'єктивні передумови його виникнення та етапи формування. Основні риси та принципи функціонування ринкової економіки.

Функції ринку та його роль у соціально-економічній системі суспільства.

Основні суб'єкти ринкової економіки.

Структура ринку. Види ринків: предметів споживання, засобів виробництва, науково-технічних розробок та інформації, фінансів, валютний, нерухомості, робочої сили тощо.

Тема 6. Доходи, їх джерела й розподіл

Сутність, види й джерела формування доходів. Номінальні та реальні доходи.

Заробітна платня як ціна послуг людей.

Відмінності заробітної платні між різними категоріями робітників та професій.

Диференціація доходів населення. Економічна природа бідності та шляхи її подолання.

Тема 7. Державне регулювання економіки.

Функції сучасної держави. Державна власність та державний сектор економіки. Державні засоби впливу на економіку. Посилення економічної ролі та основні напрямки діяльності сучасної держави. Роль держави у соціальній сфері.

Тема 8. Світове господарство та його еволюція

Міжнародний поділ праці, його принципи і форми. Міжнародна спеціалізація і кооперація виробництва. Глобалізація як закономірний процес розвитку світового господарства: сутність, чинники, форми та етапи.

Інтернаціоналізація господарського життя.

Інтеграційні процеси у сучасному світі. Основні форми сучасних інтеграційних об'єднань.

Зовнішньоекономічна стратегія України. Основні напрями та механізм зовнішньоекономічного співробітництва.

Тема 9. Мікроекономічна теорія попиту і пропозиції

Попит та фактори, що на нього впливають. Закон попиту. Парадокси закону попиту: ефекти Гіффена, наслідування, сноба, Веблена, очікування цін.

Пропозиція та її фактори. Закон пропозиції.

Взаємодія попиту і пропозиції. Часткова ринкова рівновага. Рівноважна ціна та обсяги.

Тема 10. Модель поведінки споживача

Чинники, що визначають поведінку споживача. Концепція раціонального споживача. Уподобання споживача. Корисність як основа переваг.

Кількісна концепція корисності. Функція корисності. Закони Госсена.

Чинники, що обмежують попит споживача. Бюджетне обмеження.

Оптимальний вибір споживача: зміст, інтерпретації. Кардиналістська модель оптимізації вибору споживача. Рівновага споживача на основі ординалістського підходу. Вплив держави на поведінку споживача.

Тема 11. Ринкові структури та їх особливості

Конкуренція: сутність, види і форми.

Ознаки та умови існування досконалої конкуренції. Переваги і недоліки досконалої конкуренції.

Характеристика ринку чистої монополії. Монопольна влада. Види монополій. Наслідки монополізації та їх оцінка.

Державна політика підтримки конкуренції та протидії монополізму.

Сутність та особливості ринку монополістичної конкуренції.

Олігополія: характерні ознаки.

Тема 12. Макроекономічні показники в системі національних рахунків

Суть макроекономічних показників.

Валовий випуск та валовий внутрішній продукт (ВВП). Методи виміру ВВП: виробничий (продуктивний); за потоком видатків (кінцевого використання) та за потоком доходів (розподільчий).

Похідні від ВВП макроекономічні показники: чистий внутрішній продукт (ЧВП), чистий національний дохід (ЧНД), валовий національний дохід у розпорядженні (ВНДР).

Номінальні та реальні макроекономічні показники. Поточні та незмінні (фіксовані) ціни. Темпи зростання та темпи приросту реальних обсягів виробництва.

Індекси цін та дефлятор. Індекси Ласпейреса, Паше та Фішера. Фактичний та потенційний обсяг національного виробництва.

Тема 13. Макроекономічна нестабільність: циклічність економічного розвитку

Макроекономічна нестабільність: зміст, форми прояву та головні причини.

Циклічні коливання та їх види.

Державне антициклічне регулювання.

Інфляція, її суть та причини. Класифікація інфляції. Вимірювання інфляції. Інфляційні очікування. Дефляція.

Соціально-економічні наслідки інфляції. Антиінфляційна політика.

Безробіття як фактор макроекономічної нестабільності. Фрикційне, структурне і циклічне та інші види безробіття. Природний рівень безробіття. Повна зайнятість. Приховане безробіття та прихована зайнятість.

Державне регулювання безробіття.

Зв'язок інфляції та безробіття. Крива А. Філіпса.

Економічні та соціальні наслідки макроекономічної нестабільності. Соціальна політика держави.

Тема 14. Економічне зростання

Економічне зростання: зміст та джерела. Вимір і показники економічного зростання.

Класифікація чинників економічного зростання.

Типи економічного зростання: екстенсивний, інтенсивний, комбінований.

Особливості та суперечності сучасного економічного зростання.

Тема 15. Грошово-кредитна політика держави

Грошово-кредитна система: зміст, структура, об'єкти, суб'єкти та функції.

Засоби прямого впливу центрального банку на пропозицію грошей. Емісійна політика держави.

Пряме регулювання процентної ставки та лімітування кредитів.

Непряме регулювання грошової пропозиції центральним банком: політика облікової ставки, регулювання норми обов'язкових банківських резервів, операції на відкритому ринку.

Політика «дорогих» та «дешевих» грошей.

Небанківські фінансові та кредитні посередники та їх участь формуванні грошової маси.

Тема 16. Фіскальна політика держави

Фіскальна політика: суть, мета та інструменти. Автоматична та дискреційна фіскальна політика. Вбудовані стабілізатори. Державні доходи та видатки. Головні джерела доходів та основні статті видатків держави.

Податкова система. Функції та види податків.

Бюджетна система. Види бюджетів (державний, місцевий, консолідований й ін.). Стан державного бюджету: збалансований, профіцитний, дефіцитний.

Дефіцит державного бюджету: зміст, причини та наслідки. Методи фінансування дефіциту державного бюджету.

Державний борг, його форми та значення для економіки. Взаємозв'язок між дефіцитом держбюджету та державним боргом. Управління державним боргом. Реструктуризація та рефінансування.

Тема 17. Підприємство як суб'єкт господарювання.

Поняття підприємства як організаційно відокремленої та економічно самостійної первинної ланки виробничої сфери. Головна місія та цілі підприємства. Напрямки його діяльності.

Правова основа функціонування: закони, статут підприємства, колективний договір.

Класифікація підприємств.

Характеристика структури підприємства: виробнича та загальна структура.

Форми об'єднання підприємств: асоціації, концерни, корпорації, фінансово-промислові групи, холдинги.

Тема 18. Характеристика ресурсів підприємства: персонал, матеріальні та нематеріальні ресурси та активи.

Поняття персоналу підприємства. Поділ персоналу за професіями і кваліфікацією. Чинники, що впливають на чисельність персоналу.

Поняття і основні елементи системи управління персоналом підприємств. Поняття продуктивності праці, чинників її зростання. Методи мотивації праці.

Матеріальні активи як сукупність виробничих фондів та іншого майна підприємства. Поділ виробничих фондів на основні та оборотні.

Первісна, відновна та залишкова вартість основних фондів. Сутність техніко-економічного старіння та форми запобігання цьому (ремонт, модернізація, заміна). Амортизація основних фондів. Норми амортизаційних відрахувань.

Поняття і види нематеріальних ресурсів підприємства. Характеристика об'єктів промислової власності (винаходи, промислові зразки та товарні знаки, знаки обслуговування). Інформаційні технології та програмні продукти. Інші нематеріальні ресурси («ноу-хау», раціоналізаторські пропозиції, найменування місця знаходження товару, фірми).

Характеристика основних елементів оборотних фондів, характеристика виробничих запасів, напівфабрикатів власного виготовлення, незавершеного виробництва і витрат майбутніх періодів. Джерела формування обігових коштів.

Основні показники, рівня ефективності, використання ресурсів і активів: коефіцієнти оборотності і завантаження, тривалість одного обороту, рентабельність й ін.

Тема 19. Характеристика витрат підприємства.

Поняття витрат підприємства. Поточні витрати підприємства. Собівартість продукції. Постійні витрати. Змінні витрати. Динаміка постійних витрат. Валові витрати. Динаміка валових витрат. Структура валових витрат. Характеристика елементів валових витрат. Основна заробітна плата і додаткова заробітна плата. Функції оплати праці та їх реалізація. Залежність оплати праці від кінцевих результатів діяльності.

Зміст і методика обчислення кошторису виробництва.

Калькулювання та його місце в економічних розрахунках. Типова номенклатура калькуляційних статей витрат для підприємств різних галузей. Методика обчислення окремих статей калькуляції. Прогнозування собівартості нових виробів.

Дохід підприємства. Прибуток підприємства. Ефект та ефективність діяльності підприємства: сутність, показники.

Тема 20 . Персонал підприємства

Персонал підприємства: Сутність та структура.

Мотивація персоналу: сутність та методи (економічні та неекономічні). Заробітна плата як соціально-економічна категорія, як дохід і елемент витрат підприємства. Номінальна і реальна заробітна плата. Форми оплати праці. Соціально-трудова відносина на підприємстві: сутність та суб'єкти.

Тема 21. Організація та управління діяльністю підприємства

Основні елементи організації діяльністю підприємства. Функції та методи управління підприємством. Типи організаційних структур управління підприємством.

Виробнича і соціальна інфраструктура підприємства. Техніко-економічна структура підприємства. Форми організації виробництва на підприємстві.

2. РЕКОМЕНДОВАНА ЛІТЕРАТУРА

1. Аналітична економіка: макроекономіка і мікроекономіка. Підручник у 2х кн. С. М. Панчишин, П. І. Островерх, І. В. Грабинська та ін. За ред С. М. Панчишина, П. І. Островерха. 3-тє вид., виправл. Та доп. Л.: Апріорі. 2017. Кн. 1: Вступ до аналітичної економії. Макроекономіка. 567 с.
2. Аналітична економія: макроекономіка і мікроекономіка. Навч. посіб. У 2х кн. Авт. кол.: С. Панчишин, П. Островерх, Г. Стеблій та ін. Кн. 2. Мікроеконміка. 4-тє вид., випр. і доп. К.: Знання. 2013. 437 с.
3. Бойчик І. М. Економіка підприємства. Підручник. Київ: Кондор Видавництво, 2016. 378 с.
4. Веріан Г. Р. Мікроекономіка: проміжний рівень. Сучасний підхід: Підручник / Пер. з англ. С. Сухая. К.: Лібра, 2019. 632 с.
5. Галушка З. І., Поченчук Г. М. Економіка: теорія і практика. Підручник. Чернівці: Чернів. нац. ун-т, 2020. 232 с.
6. Гальчинський А. Економічна теорія. Підручник. К.: Вища школа. 2007. 503 с.
7. Довбенко М. В. Сучасна економічна теорія (Економічна нобелелогія): навчальний посібник. Київ: Видавничий центр «Академія», 2015. 336 с.
8. Економіка підприємства: підручник. За заг. ред. Г.О. Швиденко. Київ: КНЕУ. 2019. 816 с.
9. Економіка підприємства: підручник. За заг. ред. Л. Л. Ковальської та І.В. Кривов'язова. Київ: Кондор, 2020. 620 с.
10. Економіка підприємства: підручник / за заг. ред. Л. Г. Ліпич. Луцьк: Вежа-Друк, 2021.
11. Економічна теорія. Політекономія. Підручник. За ред. В. Д. Базилевича. Київ: Знання, 2014. 719 с.
12. Економічна теорія. Політекономія. Практикум. За ред. В. Базилевича. Київ: Знання, 2010. 494 с.
13. Економічна теорія: Макро- і мікроекономіка: Навч. посібник. За ред. З. Ватаманюка та С. Панчишина. Київ: Альтернативи. 2015. 608 с.
14. Економічна теорія: підручник В. Д. Лагутін, Ю. М. Уманців, Т. А. Щербакова та ін.; за заг. ред. В. Д. Лагутіна. Київ: Нац. торг.- екон. ун-т, 2017. 608 с.
15. Економіка підприємства: підручник. За заг. ред. Л. Л. Ковальської та І.В. Кривов'язова. Київ: Кондор, 2020. 620 с.
16. Мікроекономіка: Навч. посібник / Н. М. Каменева, М. В. Косич, О. Ю. Александрова та ін. Харків: УкрДУЗТ, 2022. 305 с.
17. Райнерт Е. С. Як багаті країни збагатіли і чому бідні країни лишаються бідними. Київ: Темпора, 2014. 444 с.

Рекомендований список літератури для самостійного опрацювання носить орієнтовний характер і не виключає власних ініціатив абітурієнтів у доборі та використанні джерел.

3. КРИТЕРІЇ ОЦІНЮВАННЯ ФАХОВОГО ІСПИТУ

Зміст тестових завдань визначається на основі Програми фахового для вступу на перший (бакалаврський) рівень вищої освіти спеціальність 051 – Економіка. ОП Економіка та правове регулювання бізнесу. На основі освітнього ступеня бакалавра, магістра (освітньо-кваліфікаційного рівня спеціаліста).

Тест для фахового іспиту складається із завдань з **вибором тільки однієї правильної відповіді**. До кожного завдання подано чотири варіантів відповідей (А, Б, В, Г) з яких **один правильний**.

Загальна кількість завдань тесту – **50**.

Завдання з вибором однієї правильної відповіді оцінюються в 0 або 2 тестових балів.

Результат фахового випробовування оцінюють за шкалою від 0 до 100 балів.

Критерії оцінювання іспиту за фахом

ТЗ із вибором однієї правильної відповіді	Кількість балів
– неправильна відповідь, або вказано більше однієї відповіді, або відповідь не надано	0 балів
– правильна відповідь	2 бали
– мінімальна кількість тестових балів, яка дає право на участь в конкурсному відборі	12 балів
– максимальна кількість балів, яку можна набрати, правильно виконавши всі завдання тесту	100 балів

Під час проведення вступного випробування не допускається користування електронними приладами, підручниками, навчальними посібниками та іншими матеріалами, якщо це не передбачено рішенням Приймальної комісії. У разі використання вступником під час вступного випробування сторонніх джерел інформації (у тому числі підказки) він відсторонюється від участі у випробуваннях, про що складається акт, в якому предметна комісія вказує причину відсторонення та час. У разі використання заборонених джерел абітурієнт, на вимогу члена предметної комісії, залишає аудиторію та одержує загальну нульову оцінку.

Вступник має право подати письмову апеляцію щодо екзаменаційної оцінки (кількість балів), отриманої на вступному випробуванні. Апеляція подається письмово у вигляді заяви у довільній формі на ім'я голови Приймальної комісії ОНУ імені І. І. Мечникова. Апеляційна заява подається вступником особисто згідно з Положенням про апеляційну комісію Одеського національного університету імені І. І. Мечникова. Предметом апеляції може

бути тільки оцінка з вступних випробувань. Не розглядаються апеляції, подані невчасно або з порушенням процедури подання.

Вступники, які не з'явилися на вступне випробування без поважних причин у зазначений за розкладом час, до участі у подальших іспитах та конкурсному відборі не допускаються.

Голова фахової атестаційної комісії

Доцент кафедри економіки
та підприємництва, к.ф.-м. н., доцент

Валерія КАСЬЯНОВА